

2. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. – 2-ге вид. – Київ: "Богдана", 2003.
3. Сулаєва Н., Лещенко М. Мистецька гра від А до Я: посібник для вчителів. Полтава: ПДП імені В. Г. Короленка, 1998. 120 с.

УДК 373.3]-044.332-053.4

Савчин О. М.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Психофізіологічна адаптація дітей дошкільного віку до умов шкільної освіти є суттєвою проблемою для вивчення та вирішення дорослих, дотичних до системи як дошкільного навчання/виховання так і шкільної освіти.

Гуманістична педагогіка та громадянське виховання дітей дошкільного віку, у співпраці держави з громадами, родинами та фахівцями в цій галузі освіти, дозволяє продовжити реформу дошкільної освіти, з урахуванням наступності між дошкільним навчанням/вихованням та початковою освітою, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів і висуває наступні вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей дошкільнят за такими освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва».

Формування наскрізних умінь є спільними для дошкільної та початкової освіти: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в колективі, брати відповідальність за обрані рішення [1].

***Ключові слова:** фасилітаційне середовище, критично-експертне мислення, розповідь-презентація, розповідь-інструкція, ліберально-демократичне суспільство.*

Постановка проблеми. Психофізіологічна адаптація дітей дошкільного віку до умов шкільної освіти є суттєвою проблемою для вивчення та вирішення дорослих, дотичних до системи як дошкільного навчання/виховання так і шкільної освіти. Нові стіни, вимоги й оточення по різному впливають на маленьку особистість дуже по різному, але для всіх неодмінно є стресовим станом, що неодмінно відбивається на якості сприйняття інформації, її опрацювання та інтегрування готових, правильних рішень.

Чим швидше пройде психофізіологічна адаптація старшечків до умов початкового навчання, тим легше діти стануть засвоювати новий матеріал і ефективно застосовувати його на практиці, в повсякденному житті.

Аналіз останніх досліджень. Психофізіологічна адаптація дітей старшого дошкільного віку до умов шкільної освіти є предметом дослідження багатьох поколінь психологів, педагогів, методистів, вчителів і вихователів: М. Асатрян, Н. Бочаріна, О. Василенко, І. Загурська, Н. Захарова, А. Клименко, С. Олексенко, О. Малєєва, Т. Марчій-Дмитраш, Ю. Могильна, В. Панок, А. Татянчиков та ін..

Однак, аналіз праць у досліджуваній галузі засвідчив, що ця проблема залишається актуальною й на сьогодні та чекає на своє вирішення.

Мета. Запропонована авторська технологія, на основі встановлення пріоритетів і напрямів щодо підготовки дітей дошкільного віку до початкового навчання, зводить до мінімуму наслідки психологічної адаптації щодо вимог нового, дорослого педагогічного колективу та ширшого кола однолітків, подолання викликів у засвоєнні більш поглибленого матеріалу на шляху засвоєння грамоти, читання, письма, арифметики, сучасних гаджетів, набуття навичок самообслуговування та фізичної культури, розвитку критично-експертного мислення, здатності зрозуміло висловлювати свої думки, аргументовано переконуючи в своїй правоті, формуючись як лідери й одночасно набуваючи навичок та вмінь працювати в командах, сприймати конструктивну критику, вести дискусію, визнавати свої помилки та вміти робити з них прогресивні висновки, корегуванню планів щодо коректив сьогодення, всього того, що сприятиме гармонійному ліберально-демократичному розвитку особистості в ХХІ столітті, враховуючи вікові особливості дітей, на основі правдивої, науково-практичної інформації [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним методом дослідження пропонується вибрати спосіб об'єктивного аналізу (об'єктивування) практичних напрацювань колективу ЗДО (закладу дошкільної освіти) за № 731 Печерського району міста Києва, в середині дев'яностих ХХ сторіччя, на чолі якого, автор статті, мав честь працювати, за програмою «Перші кроки» Фонду «Відродження» в Україні, підсумком якої стало висловлення подяки колективу за здобуті досягнення в царині дошкільного навчання/виховання дітей дошкільного віку та пропозиція – запевнення щодо подальшої роботи над новим етапом програми в галузі початкового навчання майбутнього покоління.

Так, досвід практичних напрацювань ствердно вказав на створення «Навчально-виховного комплексу» (Закладу дошкільної освіти – початкової школи) в стінах одного приміщення (на базі закладу дошкільної освіти за № 731), що дозволило б вирішити проблему психологічної адаптації старших дошкільнят, командності/згуртованості, при переході до першого класу початкової

школи, бо всі шестирічки одної групи садочка разом навчатимуться протягом чотирьох – п'яти років початкової освіти.

З помешкань до навчального закладу й по домівках дітей доставлятиме шкільний автобус, що дозволить батькам, разом дитиною обирати саме цей навчально-виховний комплекс, долаючи таким чином відстань і логістичні труднощі. Ніяких важених рюкзаків з підручниками та формою, при пересуванні: всі навчально-методичні матеріали на електронних носіях, а власні речі в особистих шафках в стінах закладу.

Школярі початкових класів залишатимуться в тих самих групових кімнатах, з тими ж інтер'єрами, обладнанням, іграми й іграшками дитячого садка.

Початкова школа функціонуватиме за розкладом ЗДО, з п'ятиденним перебуванням, від семи до дев'ятнадцяти годин (що дуже зручно для обох працюючих батьків), й двома вихідними на тиждень, що дозволять дитині повноцінно відпочивати зі своєю сім'єю, мандруючи Україною та світом.

Здорове харчування, з стравами з морської риби та морепродуктами, раз на день (для сприяння повноцінного розвитку дитячого мозку), з «тримісячним меню», за досвідом Фінляндії (одне блюдо не має повторюватися протягом вказаного терміну: зараз в Україні діє правило «двотижневого меню»), з власною кухнею та професійними кухарями - кондитерами (з гідною оплатою праці, у відповідному сегменту ринку праці), з повноцінними сніданками, обідами, включно з першими стравами, вітамінними полуденниками та легкими, різноманітними вечереями.

Регулярні/щоденні заняття та прогулянки на свіжому повітрі, на прогулянкових ділянках, які перевлаштовані на майданчики для проведення спортивних ігор, змагань і розваг, сприятимуть насиченню організмів вихованців киснем, необхідним для нормального функціонування дитячого мозку, протягом навчальної діяльності, профілактиці гіподинамії, гармонійному розвитку та й просто гарному/настрою. А безпечність проведення таких занять і прогулянок гарантуватиме спеціальне тартанове покриття, яке убереже дітей від саден і травм.

Важливим режимним процесом, під час дванадцятигодинного перебування дитини в освітньому закладі стане денний відпочинок і руханка (корегуюча гімнастика) після відпочинку, що забезпечить дітям поновлення енергії на другу половину дня, під час якої вони будуть виконувати завдання та вправи, покликані закріпити знання, набуті ними до обіду, адже до дому та на вихідні ніяких завдань, а тільки ігри, розваги, спілкування з сім'єю.

Педагоги - модератори приходять до дітей, в групу (адаптоване дитяче середовище), а не навпаки. Вихователі, що «вели» діточок попередні шість/сім років, залишаються з вихованцями й надалі, роблячи з ними вправи та завдання на закріплення/повторювання, в другій половині дня, до вечері.

Ніяких оцінок, жодного негативного оцінювання: «всі відмінники, всі найкращі...», тільки корегуючі поради модератора на шляху опановування критично-експертного мислення.

Тривалість заняття не більше тридцяти хвилин, кількість занять – не більше чотирьох на день. Під час перерв, діти матимуть можливість погратись в улюблені сюжетно-рольові, будівельно-конструювальні ігри, розваги з водою та піском, рухливі ігри-розваги, спортивні змагання, естафети тощо.

Відсутність булінгу/цькування (від англ. *bullying* – залякування, цькування, задирання) – різновиду насильства, навмисного, довготривалого, повторюваного фізичного/психологічного насильства з боку індивіда чи групи, стосовно індивіда, як явища. Захист особистості від будь яких проявів насильства, як дитини так і членів колективу дорослих, забезпечується за допомогою системи аудіо-відео фіксації й відповідальність щодо реагування на найменші прояви дитячої агресії по відношенню одне до одного, повністю покладається на дорослих.

Вкрай важливим в процесі навчання/виховання як дошкільнят так і школярів загальноосвітньої школи є напрям «викохування» у вихованців широкого стійкого почуття емпатії до ближніх, на основі турботливої опіки дітей (під керівництвом дорослих), над дітками з особливими потребами, які, знедавна, завдяки європейським проектам соціалізації особистостей з нозологічними особливостями, сьогодні повинні вчитися в кожному класі загальноосвітньої школи. Набутий багаторічний досвід автора по соціальному захисту прав інвалідів міста Києва взагалі та накопичений досвід по створенню учбового центру для киян – інвалідів зокрема, дозволяє наполягати на важливості цього освітнього напрямку роботи як для обох сторін цього процесу: дитина, яка, від щирого серця, піклується про «особливу» дитину, пропонує їй свою дружбу та захист від зовнішніх викликів і, навіть загроз, навряд чи матиме намір домінувати над оточуючими, в будь-який спосіб. Навпаки, такий вихованець, в майбутньому, стане особистістю з свідомою, активною громадянською позицією, яка не дозволить йому пройти мимо несправедливості, насильства, злочину.

Та найголовніше в такому навчально-виховному закладі це – атмосфера фасилітаційного середовища (фасилітація – від англ. *Facilitation* – допомога, полегшення, сприяння), організація фасилітатором (ведучим, тренером, мотиватором та, одночасно

рівноправним учасником групи) процесу колективного обговорення й ефективного розв'язання проблем із максимальним залученням учасників процесу та, за короткий термін, виконати усі заплановані дії. Фасилітація не має директивного характеру, а несе взаємоповажну атмосферу довіри між педагогом і вихованцями та між однолітками, при якій думка кожного буде вислухана та почута, не зважаючи на те чи буде вона правильною чи помилковою, такою, що потребує грамотної, але делікатної корекції – поради, де дорослий не лектором/диктатором, а виступає дитячим товаришем, який і сам потребує поваги (реальне лідерство), підтримки та поради від маленьких особистостей (суб'єкт – суб'єктне середовище педагогічного процесу), під час пошуку оптимальних рішень на шляху подання викликів сьогодення, але не забуваючи про власну навчально - виховну місію ментора, тьютора, коуча, мотиватора [6, с. 631].

Для зацікавленості вихованців щодо добровільного залучення до навчально-виховного процесу необхідні нестандартні, інноваційні підходи: навчальні комп'ютерні завдання дозволяють забезпечити доступність, привабливість, квестовий, ігровий підходи у процесі навчання/виховання дітей, закріплюючи набуті ними навички у стійкі практичні уміння [4]. *Гаджети* (комп'ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійні прилади) викликають невимушену зацікавленість дітей, де педагог є провідником у цьому дійстві подачі інформації за допомогою яскравої відеографіки [6, с. 640].

Мотивуючі групові, квестові, змагальні завдання для зусиль командного інтелекту, де дорослий є рефері, але не суддею.

Ораторсько - дискусійні диспути, покликані розвивати не критичне, а критично – експертне мислення: «Критика заради прогресивних пропозицій, а не заради критиканства» [3].

Важливим напрямом навчання / виховання є розвиток у дітей почуття взаємодопомоги, партнерства, лідерства й, водночас підлеглості, здатності до колективного мислення та командного досягнення ефективних досягнень/перемог [8]. І тут в нагоді стануть такі техніки як **розповідь-презентація** (усний виклад інформації про позитивні переваги живої/неживої природи, предметів/явищ у побутово-соціальному середовищі, що неодмінно сприятиме маленькій особистості в її адаптації, комунікуванні та самоствердженні в суспільстві) та **розповідь-інструкція** (усний виклад інформації про дії у часі та просторі, яка містить перелік конкретних покрокових правил, дотримання яких гарантує успіх щодо досягнення поставленої меті), які запропонував автор, як нові терміни-техніки, в рамках дисертаційного дослідження [8]. Дуже важливо навчити дітей вмінні доносити власну аргументовану думку, на основі наукових знань і

світових досягнень людства та мати терпіння вислухати, почути та враховувати думки учасників діалогу (опонентів, критиків), не сприймати хворобливо критику своїх ідей, суджень, переконань, адже істинне тільки «викристалізовується/загартовується» від критики інших.

Повна прозорість фінансово-господарської діяльності адміністрації: вся бюджетно-кошторисна звітна документація розміщується на відповідному розділі власного сайту навчально-виховного комплексу. Адже тільки довіра між колективом закладу та батьками сприятимуть не тільки бажанню зацікавлених дорослих до меценатства, але комфортом батьків щодо передачі найдорожчого в їхньому житті – їх чад в надійні, професійні руки педагогів.

Можливість комп'ютерного он-лайн контролю організації й керівництва діяльності закладу та навчального процесу з боку всіх батьків, через спеціально завантажену програму на мобільні засоби, в режимі 24Х7 та наявності на одязі всіх працівників і в усіх приміщеннях на території, камер відео нагляду. Головне гасло цього напрямку: «Ми чесні, щирі та відверті, тому «прозорі»!» Відеонагляд допоможе також вирішувати спірні, та навіть конфліктні ситуації, які можуть мати місце, допомагати аналізувати неприпустиму поведінку деяких дітей, долучаючи до цього процесу самих батьків.

Та ж сама ідея лежить в основі організації/контролю методичної навчально-виховного процесу, який здійснюється за тим же принципом – дистанційно, без фізичної присутності перевіряючих, під час занять, відкритих занять для учасників регіональних методичних об'єднань, передачі передового досвіду тощо.

Оскільки, під час занять, вихованці будуть вимушені немало часу проводити в групових кімнатах, програма навчання/виховання повинна містити не менш як половину часу проведення занять у формі рухливих ігор, занять з фізичної культури, екскурсій, праці на присадибній ділянці тощо.

Слід зазначити окремо таке питання успішності навчально-виховної діяльності закладу як наповнюваність груп. Кількість вихованців на одного педагога не повинна перевищувати вісім дітей (дві квадри), а в майбутньому – чотири. В ясельних групах ЗДО – дві дитини на одного вихователя (підтверджено японським педагогічним досвідом). Тільки при такому наповненні групи можна гарантувати якість отриманих дітьми знань, індивідуальність підходів і завершеність/ефективність виконаних завдань.

Під час експерименту «Перші кроки» фонду «Відродження», за контрактом з керівником ЗДО (юридичною особою), кількість дітей в групі не могла перевищувати п'ятнадцяти вихованців, при цьому групи були укомплектовані двома вихователями, під час одної зміни (одну

ставку забезпечував відділ освіти, а другу – Фонд), та помічником вихователя, якій Фонд надавав надбавку до зарплатні.

Додатково можна запропонувати дітям такі факультативи, як то етикет європейський і світовий, хореографія, заняття тенісом, заняття кінним спортом, плавання тощо.

Оплата праці технічного персоналу та педагогічного колективу навчально-виховного комплексу. Якщо уникати вирішення цього життєво важливого питання, ця технологія зокрема, та й уся освіта взагалі, приречені на провал і зубожіння. Необхідно визнати, нарешті, що оплата праці вихователів, вчителів, не говорячи вже кухарів, завгоспів, кастелян, робочих тощо, не може бути найнижчою по країні десятиріччями. Така недолуга політика вихлостила геніальні працьовиті кадри з галузі освіти, унеможливила залучення педагогів чоловічої статі, такої необхідної для виховання дітей обох статей (до прикладу в тій же Фінляндії оплата праці дозволила залучити до процесу навчання виховання дітей майже половину педагогів – чоловіків, які мають можливість достойно утримувати свої сім'ї).

Зарплатня починаючого педагога, випускника закладу вищої освіти повинна становити сьогодні середню зарплатню по країні, з преміями, доплатами, в тому числі за педагогічний стаж і професійне зростання, з автоматичними щомісячними перерахунками щодо реальної інфляції в Україні. Такий підхід забезпечить приплив випускників шкіл до ЗВО, оскільки, не секрет, що останнім часом, педагогічні професії не користуються належним попитом серед молоді.

Окремим бонусом повинно стати безкоштовне, для членів колективу закладу, триразове харчування, що дозволить дорослим приймати участь в дегустації смаку та оцінюванні якості приготованих для дітей страв і бути серйозною допомогою до оплати праці працівників.

Створення умов для повноцінного відпочинку працівників закладу також повинно стати одним із напрямів роботи адміністрації закладу. Проведення колективних свят в стінах (на території) комплексу, колективні виїзди на природу, екскурсії, подорожі тощо повинні сприяти перетворенню формальних службових відносин у більш прогресивно-ефективний стан команди/сім'ї, що неодмінно відобразиться на результатах праці в цілому, коли й працівники й вихованці будуть із задоволенням перебувати в стінах комплексу та все життя гадатимуть набутий позитивний досвід.

Підсумком плідної роботи з методично-педагогічними фахівцями програми «Перші кроки» Міжнародного фонду «Відродження» в Україні, був набутий безцінний досвід щодо створення ефективно-прогресивної авторської технології наступності дошкільного

виховання та початкової освіти не тільки в Україні, а й на теренах всієї Європі.

Висновки. На основі об'єктивного аналізу дослідження досягнень і помилок колективу ЗДО (закладу дошкільної освіти) за № 731 Печерського району міста Києва, в середині дев'яностих ХХ сторіччя, на загал пропонується дієва авторська технологія, на базі встановлення пріоритетів і напрямів щодо підготовки дітей дошкільного віку до початкового навчання в школі, мінімізування наслідків психологічної адаптації, в умовах викликів/мотиваторів щодо вимог нового, дорослого педагогічного колективу та іншого кола однолітків, подолання труднощів у засвоєнні більш поглибленого матеріалу, вихованці такого закладу ХХІ сторіччя приречені на успіх в освоєнні грамоти, читання, письма, арифметики, сучасних гаджетів, набуття фізичної культури та навичок самообслуговування, розвитку критично-експертного мислення, здатності зрозуміло висловлювати свої думки, аргументовано переконуючи в своїй правоті, формуючись як лідери й одночасно набуваючи навичок та вмінь працювати в командах, сприймати конструктивну критику, вести дискусію, визнавати свої помилки та вміти робити з них прогресивні висновки, корегуванню планів щодо коректив сьогодення...всього того, що сприятиме гармонійному ліберально-демократичному розвитку особистості в ХХІ столітті, враховуючи вікові особливості дітей, на основі правдивої, науково-практичної інформації [5].

А отриманні позитивні результати дозволять ставити питання щодо перенесення подібного досвіду й на середню та старшу школу, з отриманням професій у старших класах.

Перспективи подальших досліджень. Автор не втрачає надії зреалізувати технологію адаптації дітей дошкільного віку до умов шкільної освіти, у вигляді створення навчально-виховного комплексу (Закладу дошкільної освіти – загальноосвітньої школи I – III ступенів) в стінах одного, об'єднаного закладу та, і це головне, втіленої єдиним колективом однодумців, створивши ідеальний заклад для роботи та навчання / перебування, які приносять щире задоволення та стане основою науково-фундаментальних знань особистості, які слугуватимуть громадянам – випускникам протягом всього їх життя, стане мотиватором для постійного удосконалення та самоосвіти, насолоди від кар'єрного зростання та задоволення від здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Нова редакція // Наказ МОН № 33 від 22 січня 2021 року, 3 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех // Вибрані наукові праці: [у 2-х т.]. Чернівці: Букрек. – 2015. Т. – 2. 640 с.

3. Богуш А.М. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку / А.М. Богуш, О.С. Монке // Монографія. Одеса: НЦП АПН України. 2022, 239 с.
4. Вовк О.Б. Системи електронного навчання – нові форми сучасної освіти / О.Б. Вовк // Математичні машини і системи, 3, 2015, с.79 – 86.
5. Побірченко Н.А. Економіка для дітей / Н.А. Побірченко // Навальний посібник., К.: Науковий світ. – 2002, 90 с.
6. Савчин О.М. Різноманітні розповіді: передумови і умови створення та використання їх в практиці мовлення дітей старшого дошкільного віку: Розділ 21. / О.М. Савчин // Колективна монографія: Трансформаційні процеси в дошкільній освіті першої половини ХХІ століття: Наук. Ред. Л.О. Калмикова. Переяслав. 2020, 706 с.
7. Савчин О.М. Формування у дітей п'ятирічного віку умінь будувати розповіді всіх типів / О.М. Савчин // зб. наук. пр. «HUMANITARIUM»: Голов. Ред. В.П. Коцур, Педагогіка, Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.). 2018, випуск 2, Т. – 2, с.122 – 130.
8. Якименко С.І. Формування світогляду у старших дошкільників та молодших школярів в освітньо – інтегрованому середовищі: теорія і практика / С.І. Якименко // Монографія. К.: Видавничий Дім «Слово». 2017.

УДК 373.2.091.12:316.454.52

Сайко О. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н, доц. Вільхова О.О.

РОЛЬ ГУМОРУ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ

ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито особливості використання вихователями закладів дошкільної освіти у педагогічній діяльності такого феномену, яким можна вважати гумор. Обґрунтовано педагогічні умови застосування гумору як ресурсу підвищення ефективності діяльності вихователя ЗДО. Виокремлено методи і прийоми роботи педагогів, заснованих на знанні психолого-педагогічного потенціалу гумору.

Ключові слова: діти дошкільного віку, гумор, заклади дошкільної освіти, позитивна атмосфера в дитячому колективі, освітнє середовище.

Постановка проблеми. Нагальною потребою сучасної педагогічної теорії і практики є дослідження глибинних механізмів педагогічного впливу на вихованців. Останнім часом вчених усе більше привертають малодосліджені явища міждисциплінарного характеру, наприклад, використання у діяльності педагогів гумору як цінного морально-естетичного та інтелектуального надбання людства. Успіх діяльності людини будь-якої професії залежить від багатьох чинників, зокрема, і від того, якими особистісними ресурсами вона керується для досягнення поставленого результату.